

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

CURRICULUM PENTRU EDUCAȚIA TIMPURIE¹ -2019-

”Copiii învață mai bine atunci când sunt într-un climat socio-afectiv sigur, când relaționează plăcut cu părinții, cu educatorii și cu ceilalți din jurul lor”.

John Bennet, UNESCO, 2004

¹ În urma aprobării prin Ordin de Ministru a documentului „Curriculum Pentru Educația Timpurie - 2019”, acesta va fi tradus și adaptat la - specificul învățământului în limbile minorităților naționale, pentru care se organizează învățământ la nivel preșcolar, conform legislației în vigoare.

Argumente în favoarea schimbărilor curriculare în educația timpurie

O privire de ansamblu, orientată spre evoluția curriculumului în alte state, relevă dinamica politicilor în domeniu, exprimată prin schimbări, mai mult sau mai puțin periodice, prin actualizări și reforme, în funcție de mai multe variabile – idealul educațional, rezultatele unor cercetări, experimente sau studii, evoluția societăților respective, natura și amploarea schimbărilor urmărite.

Astfel, la nivel internațional, se vorbește de o „reformă continuă” sau de „permanentizarea” reformelor, ca urmare a schimbărilor axiologice, sociale, economice, tehnologice. „Reformele educaționale parcurg diferite etape, cu momente de vârf sau de schimbări radicale, cu perioade intermediare, mai puțin vizibile, și cu perioade de consolidare a achizițiilor dobândite în etapele anterioare”². În România, atât politicile educaționale, cât și curriculumul național elaborat și aplicat în decursul ultimului deceniu exprimă o ritmicizare a schimbărilor și a ajustărilor, fapt care a condus la o evoluție în domeniu și, implicit, la racordarea politicilor educaționale ale României cu politicile la nivel european.

Prezentul document își propune să realizeze o reactualizare și o restructurare a curriculumului național pentru educația timpurie, având ca bază mai multe argumente:

- necesitatea corelării cu prevederi și recomandări din documente promovate la nivel European, cu impact și cu implicații semnificative, cum ar fi: *Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene privind competentele-cheie din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți* (2006/962/EC); *Comunicarea Comisiei Europene și Concluziile Consiliului Uniunii Europene privind educația și îngrijirea timpurie: Să oferim copiilor noștri cel mai bun start pentru lumea de mâine* (2011/C/175/03), *A Quality Framework for Early Childhood Education and Care – Raportul Grupului de Lucru pentru Educație și Îngrijire Timpurie de la nivelul Comisiei Europene* (2014), *Recomandare a Consiliului privind sisteme de înaltă calitate de educație și îngrijire a copiilor preșcolari* (mai 2018) etc.
- corelarea cu schimbările inițiate la niveluri învățământului preuniversitar, pentru construirea unei concepții curriculare unitare și coerente, având ca referință competențele cheie care determină profilul de formare al elevului, definite la nivel european și statuate de Legea educației naționale nr. 1/2011
- corelarea permanentă cu legislația în vigoare, îndeosebi cu prevederile care vizează domeniul educației timpurii din: *Legea educației naționale nr.1/2011*, cu modificările și completările ulterioare; *Legea nr.272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului*, cu modificările și completările ulterioare, *Legea nr.263/2007 privind înființarea, organizarea și funcționarea creșelor*, cu modificările și completările ulterioare; *Hotărârea de Guvern nr.1252/2012 de aprobare a Metodologiei de organizare și funcționare a creșelor și a altor servicii de educație timpurie antepreșcolară*;
- atingerea Țintelor și/sau implementarea unor măsuri din strategiile europene și naționale de referință pentru domeniul educației, respectiv: *Strategia Europa 2020*, *Strategia națională privind reducerea părăsirii timpurii a școlii* (HG nr.417/2015), *Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei* (HG nr.383/2015); *Strategia națională pentru protecția și promovarea drepturilor copilului* (HG

² Potolea, D, Toma, S., Borza, A. (coord.). *Coordonate ale unui nou cadru de referință al curriculumului național*, CNEE, București, 2012, p.12

nr.1113/2014); *Strategia Guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2014-2020* (HG 18/14.01.2015); *Strategia națională de învățare pe tot parcursul vieții 2015 - 2020* (HG nr.418/2015), *Strategia națională pentru dezvoltare durabilă a României - Orizonturi 2013 – 2020 – 2030*;

- necesitatea unei abordări sistemice a educației timpurii, care înglobează, deopotrivă, educația antepreșcolară și educația preșcolară, corectându-se abordarea lor fragmentată din practica de până acum;

- inițierea și adoptarea unor schimbări relevante, cu valoare constructivă, având la bază reușitele și progresele realizate până acum (datorită precedentului curriculum și demersurilor subsecvente – generalizarea învățământului preșcolar, promovarea obligativității acestuia și a avantajelor educației de la vârste fragede; investiția în infrastructura educațională; formarea cadrelor didactice și a celorlalți actori care intră în contact cu copilul preșcolar; promovarea și implementarea unor noi abordări educaționale etc.).

În documentul de politici educaționale – ***Repere pentru proiectarea și actualizarea Curriculumului național*** (ISE, 2016), se menționează următoarele: *curriculumul pentru educația timpurie a copilului de la naștere până la 6 ani se fundamentează pe un set de finalități formulate în documentul de politici educaționale Reperele fundamentale în învățarea și dezvoltarea timpurie* (RFIDT, aprobate prin O.M. nr. 3851/2010). Acest document reprezintă un set de enunțuri care reflectă așteptările privind ceea ce ar trebui copiii să știe și să fie capabili să facă. Aceste așteptări sunt definite pentru a sprijini creșterea și dezvoltarea normală și deplină a copiilor de la naștere până la intrarea în școală. Conform documentului menționat, *finalitățile educației timpurii au în vedere o abordare holistică, vizând cele cinci domenii ale dezvoltării copilului:*

- ✓ dezvoltarea fizică, sănătate și igienă personală;
- ✓ dezvoltarea socio-emoțională;
- ✓ dezvoltarea cognitivă și cunoașterea lumii;
- ✓ dezvoltarea limbajului, a comunicării și a premiselor citirii și scrierii;
- ✓ capacități și atitudini în învățare.

În acest context, noul curriculum pentru educația timpurie aduce o viziune îmbunătățită asupra educației pentru acest segment de vârstă, înglobată în conținutul programei, în *Metodologia de aplicare a planului de învățământ pentru educația timpurie*, în scrisori metodice și recomandări, în ghiduri și îndrumătoare metodice avizate de minister, constituind un demers complex, care valorizează contribuțiile anterioare, experiența și practicile reușite în domeniul educației timpurii din România. Acesta se adresează tuturor cadrelor didactice, managerilor, factorilor de decizie, specialiștilor în domeniul educației timpurii – pedagogilor, psihologilor, consilierilor, cadrelor didactice din mediul academic, care asigură formarea inițială și continuă a cadrelor didactice pentru educația timpurie (prin grade didactice și prin programe, cursuri sau stagii de formare), precum și altor actori de la nivelul societății, cu rol important în educație.

Principii generale care stau la baza elaborării curriculumului

Curriculum-ul reprezintă un instrument de optimizare a experienței educaționale a copiilor. Acest document stabilește cadrul pedagogic pentru sprijinirea dezvoltării copiilor într-un mod holistic, prin practici educaționale și de îngrijire care permit copiilor să-și atingă întregul potențial, permițând totodată educatorilor să-și personalizeze abordarea în funcție de interesele, necesitățile și potențialul fiecărui copil. În acest sens, o serie de documente europene accentuează că există un impact important al curriculum-ului predat asupra dezvoltării copiilor (Comisia Europeană, EACEA și Eurydice, 2014).

Prin urmare, educația și îngrijirea timpurie a copiilor trebuie considerate drept baza sistemelor de educație și de formare, fapt care se traduce prin asigurarea condițiilor optime de dezvoltare în perspectivă a competențelor cheie. O educație timpurie coerentă în toate mediile implicate (familie, grădiniță, comunitate etc.) reprezintă contextul necesar unui echilibru între aspectele socio-emoționale, învățare și starea de bine.

Pornind de la bunele practici naționale și europene în elaborarea curriculum-ului pentru educația timpurie, documentul de față susține:

- un curriculum bazat pe o declarație de principii și valori care recunosc drepturile copilului ca ființă umană și respectul față de părinți, ca primii educatori ai copilului;
- un curriculum cu un cadru pedagogic larg, care stabilește principiile pentru susținerea dezvoltării copiilor prin practici educaționale și de îngrijire care răspund nevoilor și potențialului copiilor.
- un curriculum care abordează dezvoltarea holistică a copiilor în domenii largi pentru dezvoltare și susține relizarea unui echilibru adecvat între învățare și dezvoltarea armonioasă a personalității.
- un curriculum cu un accent puternic pe comunicare, interacțiune și dialog ca factori-cheie care susțin învățarea și starea de bine a copiilor, prin crearea de mesaje semnificative/ relevante pentru copil și pe sentimentul apartenenței la grup;
- un curriculum care încurajează personalul să lucreze în mod colegial și să-și evalueze în permanență practicile, prin observare și documentarea experiențelor de învățare ale copiilor (prin implicarea părinților ca parteneri egali), astfel încât să răspundă nevoilor și potențialului tuturor copiilor;
- un curriculum care include cooperarea cu părinții și promovează valori democratice, într-un cadru de diversitate socio-culturală.

Principiile enumerate mai jos indică **valorile fundamentale** care stau la baza elaborării Curriculumului pentru educația timpurie:

- *Principiul educației centrate pe copil* (cunoașterea, respectarea și valorizarea unicității copilului, a nevoilor, trebuințelor și caracteristicilor acestuia);
- *Principiul respectării drepturilor copilului* (dreptul la educație, dreptul la liberă exprimare etc.);
- *Principiul învățării active* (crearea de experiențe de învățare în care copilul participă activ și poate alege și influența modul de desfășurare a activității);

- *Principiul dezvoltării integrate* (printr-o abordare integrată a activităților, multidisciplinară/interdisciplinară);
- *Principiul interculturalității* (cunoașterea, recunoașterea și respectarea valorilor naționale și ale celorlalte etnii);
- *Principiul echității și nondiscriminării* (dezvoltarea unui curriculum care să asigure, în egală măsură, oportunități de dezvoltare tuturor copiilor, indiferent de gen, etnie, religie sau statut socio-economic);
- *Principiul educației ca interacțiune dintre educatori și copil* (dependența rezultatelor educației de ambele părți participante în proces, atât de individualitatea copilului, cât și de personalitatea educatorului³/ părintelui).

În relație cu valorile promovate de acest curriculum, practica/ opțiunile metodologice ale educatorilor vor fi orientate de următoarele **principii ale aplicării Curriculumului pentru educația timpurie**:

- *Principiul individualizării* (organizarea activităților ținând cont de ritmul propriu de dezvoltare a copilului, de nevoile sale, asigurându-se libertatea copiilor de a alege activități și sarcini în funcție de nevoile lor),
- *Principiul învățării bazate pe joc* (jocul este activitatea copilului prin care acesta se dezvoltă natural, prin urmare trebuie să stea la baza conceperii activităților didactice de toate tipurile),
- *Principiul diversității contextelor și situațiilor de învățare* (oferirea unui mediu educațional de contexte și situații de învățare diverse, care să solicite implicarea copilului sub cât mai multe aspecte: cognitiv, emoțional, social, motric),
- *Principiul alternării formelor de organizare a activității*: frontal, în grupuri mici, în perechi și individual și *a strategiilor de învățare*,
- *Principiul parteneriatului cu familia și cu comunitatea* (este necesar ca între educatoare și familie să se stabilească relații de parteneriat care să asigure continuitate și coerență în demersul educațional; familia reprezintă un partener activ, nu doar receptor al informațiilor furnizate de educatoare referitoare la progresele realizate de copil; totodată e importantă înțelegerea valorii educației, pentru comunitate și participarea comunității, în perioadele timpurii).

Impactul așteptat al acestui curriculum:

- Abordările pedagogice centrate pe copii pot să susțină mai eficient dezvoltarea generală a copiilor, să ofere sprijin pentru strategiile lor de învățare și să promoveze dezvoltarea lor cognitivă și non-cognitivă, printr-o axare mai ținută asupra învățării practice, asupra jocurilor și interacțiunilor sociale.
- Alegerea, organizarea activităților și a instrumentelor pedagogice fac adesea obiectul unui dialog între educatori și copii. Educația timpurie ar trebui să ofere un spațiu social, cultural și fizic sigur și primitiv, în care copiii să beneficieze de o serie de posibilități de a-și dezvolta potențialul. Conform studiilor privind pedagogia optimă în educația timpurie, un copil și un adult receptiv sunt condiții esențiale pentru învățare și dezvoltare.

³ În acest document, termenul *educator* / *educatoare* este folosit generic pentru toate categoriile de personal didactic din educația timpurie, conform legislației în vigoare.

- Programul educațional este cel mai bine proiectat atunci când se bazează pe premiza fundamentală că educația și îngrijirea sunt inseparabile. Activitățile de îngrijire implică în mod obișnuit o comunicare intensă, precum și interacțiuni pozitive și reciproce între copii și adulți, în acest fel ele încurajând un sentiment de apartenență și încredere.
- Implicarea și cooperarea părinților este relevantă, deoarece permite cadrelor didactice să se bazeze pe experiența și pe cunoștințele părinților, iar părinților le permite să beneficieze de cunoștințele și sprijinul personalului specializat.

Planul de învățământ pentru educația timpurie

Planul de învățământ pentru educația timpurie reprezintă produsul curricular principal și constituie componenta reglatoare esențială a curriculumului pentru educația timpurie, documentul oficial, normativ și obligatoriu care jalonează organizarea de ansamblu a procesului de predare-învățare-evaluare, pentru fiecare nivel de vârstă și tip de instituție de educație specifică perioadei aferente copilăriei timpurii. Documentul se prezintă sub formă schematică, cuprinzând toate activitățile de învățare pentru fiecare grupă și nivel de vârstă, numărul de ore aferente săptămânal fiecărei categorii/fiecărui tip de activități, pentru a putea asigura tuturor copiilor din toate unitățile antepreșcolare și preșcolare de stat și particulare din țară, acces la același tip de educație și șanse egale în dezvoltare și învățare.

Intervalul de vârstă	Categorii/Tipuri de activități de învățare	Nr.ore de activități de învățare desfășurate cu copiii zilnic/tură	Numărul total de ore de activități de învățare/săptămână
0 – 18 luni	Jocuri și activități liber-alese	2 h	10 h
	Rutine și tranziții	2 ½ h (2 zile/săpt.) 3 h (3 zile/săpt.)	14 h
	Activități tematice	10/15 min.	1 h
	TOTAL		25h
19 – 36 luni	Jocuri și activități liber-alese	2 ½ h	12 ½ h
	Rutine și tranziții	2 h (4 zile/săpt.) 2 ½ h (1 zi/săpt.)	10 ½ h
	Activități tematice	20/25 min.	2 h
	TOTAL		25 h
37 – 60 luni	Jocuri și activități liber-alese	2 h	10 h
	Activități pentru dezvoltare personală	2 h	10 h
	Activități pe domenii experiențiale	1 h	5 h
	TOTAL		25 h

Intervalul de vârstă	Categorii/Tipuri de activități de învățare	Nr.ore de activități de învățare desfășurate cu copiii zilnic/tură	Numărul total de ore de activități de învățare/săptămână
61 – 72/84 luni	Jocuri și activități liber-alese	2 h	10 h
	Activități pentru dezvoltare personală	1 ½ h	7 ½ h
	Activități pe domenii experiențiale	1 ½ h	7 ½ h
	TOTAL		25 h

NOTĂ:

- Tipurile de activități menționate în planul de învățământ sunt activități de învățare (în sensul activităților educative în care se învață) desfășurate cu întreaga grupă de copii sau pe grupuri mici, în decursul unei săptămâni.
- Prezentul plan de învățământ este valabil pentru **toate tipurile de servicii de educație și îngrijire oferite copiilor de la naștere până la intrarea în învățământul primar, din unitățile de învățământ de stat, particulare și confesionale și în care activitățile se desfășoară în limba română, în limba minorităților naționale sau în limbi de circulație internațională.**
- Planul de învățământ se aplică **inclusiv în unitățile de educație timpurie care integrează copii cu dizabilități**, caz în care se va acorda mai multă atenție așteptării unui răspuns din partea copilului și participării spontane la activități alături de ceilalți copii, și mai puțin numărului de activități pe care acesta le desfășoară. Totodată, menționăm faptul că, în cazul grupelor din învățământul special sau special integrat, în afara acestor tipuri de activități, copiii beneficiază și de terapii specifice, activități care nu sunt incluse în acest plan de învățământ.
- **Durata activităților poate varia, în funcție de particularitățile copiilor și, implicit, de interesul manifestat de grupul de copii/copil pentru acestea, de conținutul activităților, precum și în funcție de maniera de desfășurare.** Recomandat este ca, pentru primul interval de vârstă, durata unei activități să fie de cel mult 5-10 minute, după care, pentru intervalele următoare, durata activității poate crește progresiv, până la 35 minute, în funcție de reperele enumerate mai sus. De asemenea, este necesar ca, cel puțin la primul interval de vârstă, indiferent de durata recomandată pentru desfășurarea unei activități, cadrul didactic să aștepte reacția fiecărui copil. În funcție de această reacție, va decide asupra duratei, modului de desfășurare și conținutului (spre exemplu: dacă grupul de copii nu reacționează suficient de bine sau nu dă semne că a înțeles textul scurt însoțit de imaginile/păpușile/marionetele pe care cadrul didactic le folosește, activitatea ar putea continua cu o imitare a personajelor - onomatopee, dialog, mișcare- sau cu o simulare „a plecării” acestora către alți copii, ca semn că activitatea s-a încheiat). În cazul în care, în funcție de particularitățile de vârstă și de dezvoltare ale copiilor din grupă, se optează pentru o durată mai mică a activităților pe domenii experiențiale (< 1 h, < 1 ½ h) diferența de timp poate fi alocată celorlalte tipuri de activități de învățare.

- Conform prevederilor în vigoare, **activitățile de învățare pe domenii experiențiale alternează cu pauze de 10-15 minute pentru copii** (pauzele pot fi alocate jocului liber, jocurilor de mișcare, exercițiilor fizice, unei tranziții, unei rutine).
- Conform prevederilor **art. 262. din Legea educației naționale nr.1/2011**, cu modificările și completările ulterioare, **activitatea personalului didactic de predare se realizează într-un interval de timp zilnic de 8 ore, respectiv 40 de ore pe săptămână, și cuprinde:** a) activități didactice de predare-învățare-evaluare și de instruire practică și examene de final de ciclu de studii, conform planurilor-cadru de învățământ; b) activități de pregătire metodică-științifică; c) activități de educație, complementare procesului de învățământ: mentorat, școală după școală, învățare pe tot parcursul vieții.
- Programul zilnic de activitate efectivă cu copilul la grupă este **de 5 ore** pe zi, respectiv de 25 de ore pe săptămână.
- Activitatea personalului didactic de predare este completată **zilnic cu 3 ore de activitate de pregătire metodică-științifică**, în care se realizează: proiectarea curriculară, proiectarea și pregătirea activității zilnice, studiul individual, confecționarea materialului didactic, consemnarea observațiilor asupra copiilor în *Caietul de observații/Observator* și a progresului individual al copiilor în *Fișele de apreciere a progresului individual al copilului înainte de intrarea în clasa pregătitoare (Anexele 3 și 4)* sau în alte instrumente de monitorizare/înregistrare avizate de MEN, proiectarea activităților extrașcolare sau a unor activități din cadrul proiectelor educaționale derulate, amenajarea sau reorganizarea ambientului educațional, organizarea de expoziții cu produse ale activității copiilor, conceperea unor fișe de lucru pentru copii, participări la cursuri de formare, la activități ale comisiei metodice, la întâlniri metodice, la schimburi de experiență, la activități în parteneriat cu familia sau cu alți parteneri educaționali etc. Activitatea zilnică, de pregătire metodică-științifică, se poate desfășura și în afara spațiului grădiniței: bibliotecă, altă unitate preșcolară/școlară, centre de pregătire în educație etc., în scopul schimbului de bune practici.
- **Într-o singură zi din săptămână** (stabilită la nivel de județ/sector al municipiului București), **cele 3 ore** de activitate de pregătire metodică-științifică vor fi desfășurate **în instituția de învățământ**. Acest lucru se va concretiza prin derularea unor întâlniri ale cadrelor didactice din aceeași instituție și/sau din aceeași comisie metodică cu scopul de a încuraja procesul de reflecție și autorefecție cu privire la demersul didactic desfășurat cu copiii: exemple de bune practici, vulnerabilități, găsirea unor soluții la problemele existente, diseminarea unor aspecte relevante însușite în cadrul cursurilor de formare, clarificarea unor aspecte legate de aplicarea strategiilor didactice, de integrare a unor conținuturi, de evaluare a demersului didactic și de adaptare la nevoile și interesele individuale ale copiilor etc. Activității metodice săptămânale desfășurate la nivelul unității de învățământ trebuie să i se acorde o deosebită importanță, întrucât conduce la crearea unei atmosfere efervescente, lucrative, la formarea unei viziuni unitare între membrii aceluiași colectiv didactic pe probleme educaționale, și, în cele din urmă, la construirea **etosului instituției de învățământ**.

Metodologia de aplicare a Planului de învățământ pentru educația timpurie

1. Planul de învățământ pentru educație timpurie prezintă o **abordare sistemică** a demersurilor educaționale, asigurând continuitatea acestora în cadrul celei mai accelerate perioade de dezvoltare din viața copilului și între ciclurile de educație antepreșcolară, preșcolară și primară.
2. **Intervalele de vârstă** (0 – 18 luni, 19 – 36 de luni, 37 – 60 de luni și 61 – 72/84 de luni), care apar în planul de învățământ, precum și **categoriile/tipurile și numărul de ore alocate pentru activități** sunt rezultatul corelării realităților din sistem cu **Reperete fundamentale în învățarea și dezvoltarea timpurie a copilului de la naștere la 7 ani** și cu tendințele la nivel european și mondial în domeniu.

3. **Copilul este un subiect activ în procesul învățării**, iar dezvoltarea copilului este dependentă de ocaziile pe care i le oferă rutina zilnică, interacțiunile cu ceilalți, organizarea mediului și activitățile/situațiile de învățare, special create de adult. În acest context, **jocul este activitatea fundamentală a copilului**, pe care se sprijină toate tipurile de activități de învățare.
4. **Activitățile de învățare** (atât cele de la nivel antepreșcolar, cât și cele de la nivel preșcolar) reprezintă un ansamblu de acțiuni cu caracter planificat, sistematic, metodic, intensiv, organizate și conduse de cadrul didactic, prevăzute în *Curriculumul pentru educație timpurie* și care conduc la atingerea așteptărilor pe care adulții le au de la copii în această perioadă, ca premise ale competențelor de mai târziu ale tinerilor. Desfășurarea acestora necesită **coordonarea eforturilor comune ale celor trei parteneri** ai procesului de predare-învățare-evaluare, respectiv: **cadre didactice, părinți, copii**, dar și a colaboratorilor și partenerilor educaționali din comunitate, a căror implicare este la fel de importantă. În desfășurarea acestora, accentul va cădea pe încurajarea inițiativei copilului, pe învățarea prin experimente și exersări individuale. Activitățile de învățare se desfășoară individual, în grupuri mici sau cu întreaga grupă de copii.
5. **Categoriile/Tipurile de activități de învățare** prezente în acest plan de învățământ sunt: (i) la nivel antepreșcolar – **Activități tematice, Rutine și tranziții, Jocuri și activități liber-alese** și (ii) – la nivel preșcolar - **Activități pe domenii experiențiale** (care pot fi activități integrate sau pe discipline), **Jocuri și activități liber-alese și Activități pentru dezvoltare personală**.
6. **Activitățile tematice –AT** (nivel antepreșcolar) sunt: **Jocul** (mijloace de realizare: jocul cu jucăria, joc simbolic, joc senzorial, joc de construcție, joc didactic, joc cu nisip și apă, jocul imitativ etc.), **Activități artistice și de îndemânare** (mijloace de realizare: desen, pictură, modelaj, activități practice și gospodărești), **Activități de muzică și mișcare** (mijloace de realizare: audiții, jocuri muzicale, jocuri cu text și cânt, jocuri cu instrumente de percuție, cântecele, exerciții euritmice), **Activități de creație și de comunicare** (mijloace de realizare: povestiri, memorizări, lucrul cu cartea, citire de imagini, jocuri de cuvinte, jocuri verbal-imitative, exerciții onomatopeice), **Activități de cunoaștere** (mijloace de realizare: observări, lecturi după imagini, activități matematice cu jucării și obiecte concrete, convorbiri cu și fără suport intuitiv, jocuri didactice, microexperimente) și **Activități în aer liber** (mijloace de realizare: plimbări, jocuri la nisipar, jocuri și întreceri sportive, utilizarea aparatelor de joacă adecvate vârstei).
7. **Activitățile pe domenii experiențiale - ADE** (nivel preșcolar) sunt activități integrate sau pe discipline, desfășurate cu copiii în cadrul unor proiecte tematice sau în cadrul săptămânilor independente, planificate în funcție de temele mari propuse de curriculum, precum și de nivelul de vârstă și de nevoile și interesele copiilor din grupă. Mijloacele de realizare sunt jocul cu toate valențele și sub toate formele sale (liber, dirijat, inițiat de copii, sau inițiat de cadrul didactic, jocul didactic, logic, de perspicacitate, de creativitate, muzical, de mișcare etc.), povestirea, exercițiile cu material individual, experimentele, construcțiile, lectura după imagini, observarea, convorbirea, povestirile create de copii, memorizările, precum și alte mijloace, specifice didacticii, în funcție de nevoile educaționale ale copiilor preșcolari. Se vor avea în vedere toate domeniile experiențiale și asigurarea unui echilibru în planificarea mijloacelor de realizare a activităților zilnice și săptămânale. Selectarea, structurarea logică a mijloacelor de realizare a acestor activități trebuie să țină cont de tipul de activitate: de comunicare de noi cunoștințe și formare de deprinderi și priceperi, de consolidare/sistematizare a cunoștințelor, priceperilor și deprinderilor, de verificare - evaluare (exemplu: activitatea de convorbire, care se bazează pe cunoștințe însușite anterior în alte activități, se organizează după activități de observare, povestire, jocuri didactice, lecturi pe bază de imagini sau în contactul direct cu obiectele și fenomenele lumii înconjurătoare). În cazul activităților integrate, mijloacele de realizare se succed și alternează în funcție de obiectivele de atins, de temă, de alte variabile sau determinanți, cum ar fi: vârsta și potențialitățile copiilor.

8. **Jocurile și activitățile liber-alese** – **ALA** sunt cele pe care, de regulă, copiii și le aleg și care îi ajută să socializeze în mod progresiv și să se inițieze în cunoașterea lumii fizice, a mediului social și cultural căruia îi aparțin, a matematicii, comunicării, a limbajului citit și scris etc. Ele se desfășoară pe grupuri mici, în perechi și chiar individual și pot fi abordate, în manieră integrată, cu activitățile tematice/pe domenii experiențiale și cu activitățile pentru dezvoltare personală.
9. Reușita desfășurării jocurilor și a activităților liber-alese depinde, în mare măsură, de modul în care este organizat și conceput **mediul educațional**. Acesta trebuie să stimuleze copilul, să-l ajute să se orienteze, să-l invite la acțiune. Materialele care se vor regăsi zilnic în zonele/centrele/colțurile deschise nu trebuie să fie aleatorii, ci atent alese, în strânsă corelare cu tema săptămânii sau cu tema proiectului aflat în derulare. Astfel, dacă este vorba de activități desfășurate în sala de grupă, cadrul didactic va acorda o atenție deosebită organizării spațiului în centre, cum ar fi: ***Biblioteca, Colțul căsuței/Joc de rol, Construcții, Știință, Arte, Nisip și apă*** și altele. Organizarea acestor centre se va face ținând cont de resursele materiale, de spațiul existent și de nivelul de vârstă al copiilor.
10. În funcție de spațiul disponibil, cadrul didactic poate deschide toate centrele sau cel puțin **două centre de activitate**, în care pregătește zilnic „oferta” pentru copii, astfel încât aceștia să aibă posibilitatea **să aleagă** locul de învățare și joc în funcție de disponibilitate și nevoi. **Copiii trebuie să se bucure de mobilitate și de libertatea de opțiune.**
11. Tema **Jocurilor și activităților liber-alese** poate fi dată sub o formă generică și comună tuturor centrelor deschise sau se pot stabili teme diferite pentru fiecare centru de activitate, aspect ce rămâne la latitudinea cadrului didactic. În ambele situații, tema și conținutul acestor activități se realizează simultan, corelându-se cu celelalte activități din programul zilei și cu tema proiectului aflat în derulare, având în atenție atingerea obiectivelor planificate.
12. În cadrul jocurilor și activităților liber-alese, actualul plan de învățământ alocă zilnic un timp de cel puțin 30 de minute **jocului liber**. În această perioadă, în care copiii pot să-și aleagă jocul și jucăria preferată, pot să analizeze/exploreze obiecte/mecanisme/fenomene/idei de care se simt atrași, pot comunica și împărtăși impresii cu colegii etc., cadrele didactice au ocazia să îi observe atent și să consemneze aspecte ale jocurilor, preferințelor și acțiunilor libere ale copiilor, care să le sprijine atât în procesul de cunoaștere, cât și în cel de modelare sau facilitare a dezvoltării optime a copiilor.
13. Pentru **jocurile și activitățile alese desfășurate în alte spații decât spațiului obișnuit al grupei (outdoor)**, o atenție specială va fi acordată atât organizării și amenajării curții de joc, cât și siguranței pe care o oferă copiilor spațiul respectiv și dotările existente. De asemenea, în funcție de spațiul ales pentru desfășurarea activităților outdoor, care poate fi și în afara instituției (parc, crâng, pădure, pajiște, fermă, gospodăria bunicilor etc.), va fi acordată atenția cuvenită adecvării jocului și explorării la condițiile oferite de acesta.
14. **Activitățile pentru dezvoltare personală** – **ADP** de la nivel preșcolar includ **rutinele, tranzițiile** (care se află și la nivelul antepreșcolar), **o parte a activităților liber-alese din perioada dimineții** (când este încurajată explorarea individuală a unui subiect de care este interesat copilul), **activitățile de dezvoltare a înclinațiilor personale/predispozițiilor/aptitudinilor** din perioada după-amiezii (pentru grupele de program prelungit sau săptămânal – nivel preșcolar), inclusiv activitățile opționale și extrașcolare.
15. **Rutinele** sunt activitățile-reper după care se derulează întreaga activitate a zilei. Ele acoperă nevoile de bază ale copilului și contribuie la dezvoltarea globală a acestuia. Rutinele înglobează, de fapt, activități de tipul: ***sosirea copilului, întâlnirea de dimineață, micul dejun, igiena – spălatul și toaleta, masa de prânz, somnul/perioada de relaxare de după-amiază, gustările, plecarea acasă*** și se disting prin faptul că se repetă zilnic, la intervale aproximativ stabile, cu aproape aceleași conținuturi. La întâlnirea de dimineață, accentul va cădea, printre altele (salutul,

mișcările de înviorare/masajul sau mângâierea cu scopul susținerii emoționale – în cazul copiilor foarte mici și în cazul copiilor agitați, triști sau a celor care manifestă această nevoie, efectuarea prezenței, calendarul naturii), în funcție de vârsta copilului, pe: autocunoaștere, empatie, dezvoltarea abilităților de comunicare și de relaționare, luarea deciziilor, încurajarea alegerilor și rezolvarea conflictelor.

16. **Tranzițiile** sunt activități de scurtă durată, care fac *trecerea de la momentele de rutină la activități de învățare, de la o activitate de învățare la alta*, în diverse momente ale zilei. Mijloacele de realizare ale acestui tip de activitate variază foarte mult, în funcție de vârsta copilului, de contextul momentului și de competențele cadrului didactic. În acest sens, ele pot lua forma unei activități desfășurate în mers ritmat, a unei activități care se desfășoară pe muzică sau în ritmul dat de recitarea unei numărări sau a unei frământări de limbă, a unei activități în care se execută, concomitent cu momentul de tranziție respectiv, un joc cu text și cânt cu anumite mișcări cunoscute deja de copii etc.
17. **Activitățile desfășurate în perioada după-amiezii** includ: activități recuperatorii și ameliorative pe domenii experiențiale (din categoria/de tipul ADE), activități recreative, de cultivare și dezvoltare a înclinațiilor personale/predispozițiilor/aptitudinilor (din categoria/de tipul ADP) și activități liber-alese. Acestea respectă ritmul propriu de învățare al copilului și aptitudinile individuale și sunt corelate cu tema săptămânală/tema proiectului și cu celelalte activități din programul zilei. Se recomandă ca, în cadrul acestor activități, să se valorifice rezultatele evaluărilor periodice (vezi Fișa de apreciere a progresului copilului înainte de intrarea în clasa pregătitoare) și rezultatele evaluărilor secvențiale și consemnările din Caietul de observații/Observator.
18. **Programul anual de studiu** pentru nivelul antepreșcolar și pentru nivelul preșcolar se va organiza în jurul a șase mari teme (teme de integrare curriculară) *Cine sunt/ suntem?, Când, cum și de ce se întâmplă?, Cum este, a fost și va fi aici pe pământ?, Cine și cum planifică/organizează o activitate?, Cum exprimăm ceea ce simțim?* și *Ce și cum vreau să fiu?* (ordinea prezentării nu are o succesiune obligatorie și nu are nicio legătură cu momentul din anul școlar când, pentru o temă sau alta, se pot derula cu copiii, îndeosebi cu preșcolarii, diferite proiecte tematice). Pentru intervalul de vârstă 0-3 ani, ca și pentru nivelul 3-5 ani, nu este obligatoriu să se parcurgă toate cele șase teme pe parcursul unui an școlar. În acest context, cadrul didactic se poate opri la cel puțin 2 teme anuale (pentru nivelul antepreșcolar) și, respectiv, cel puțin 4 teme anuale (pentru nivelul preșcolar), în funcție de nivelul grupei și de dimensiunile de dezvoltare avute în vedere. În situația grupelor cu copii de 5-6 ani se recomandă parcurgerea tuturor celor 6 teme anuale de studiu.
19. Pornind de la aceste teme, **anual, pe grupe de vârstă, se stabilesc proiectele/activitățile tematice** care urmează a se derula cu copiii.
20. Într-un an școlar, la nivelul preșcolar, se pot derula cu copiii **maximum 7 proiecte tematice** cu o durată maximă de 5 săptămâni/proiect sau un număr mai mare de proiecte de mai mică amploare (ceea ce este recomandat), variind între 1-3 săptămâni, în funcție de complexitatea temei abordate și de interesul copiilor pentru tema respectivă. De asemenea, pot exista și săptămâni în care copiii nu sunt implicați în niciun proiect, dar în care sunt stabilite teme săptămânale independente, de interes pentru ceea ce copiii vor să studieze. Totodată, pot exista și proiecte de o zi (teme concurente) și/sau proiecte transsemestriale. Pentru nivelul antepreșcolar se recomandă abordarea tematică săptămânală.
21. **În medie**, pentru toate cele patru intervale de vârstă, **o activitate cu copiii durează între 5 și 30 de minute** (de regulă, 5-10 minute la nivel antepreșcolar și până la 35 minute la grupa mare, nivel preșcolar). În funcție de nivelul grupei, de particularitățile individuale ale copiilor din grupă și de specificul situațiilor educative, cadrul didactic va decide care este timpul efectiv necesar pentru desfășurarea fiecărei activități. Activitățile integrate derulate cu copiii preșcolari pot avea o durată care depășește intervalul recomandat, în contextul în care cadrul didactic planifică cu atenție, pe parcursul acestora, momentele de tranziție și rutină.

22. **Numărul de ore pentru activități zilnice**, precum și numărul de activități dintr-o săptămână desfășurate cu copiii variază în funcție de tipul de program ales de părinți (program normal – 5 ore sau program prelungit/săptămânal – 10 ore) și în funcție de intervalul de vârstă al copiilor.
23. Pentru grupele de vârstă cuprinse în intervalul **de la naștere la 6 ani**, tipurile de activități desfășurate cu copiii vor viza **socializarea copilului** (comunicare, familiarizare, integrare, colaborare, cooperare, negociere, luarea deciziilor în comun etc.), **obținerea treptată a unei autonomii personale**, precum și **pregătirea pentru viața socială** (parte a acesteia fiind și pregătirea pentru școală).
24. Cadrele didactice consultă **Programul zilnic** (cu reperele orare)⁴ stabilit de Ministerul Educației Naționale în procesul de definitivare și aprobare a Programului zilnic din cadrul *Regulamentului de ordine interioară*.
25. **În programul zilnic este obligatoriu să existe cel puțin o activitate sau un moment/secvență de mișcare** (*joc de mișcare cu text și cânt, activitate de educație fizică, moment de înviorare, întreceri sau trasee sportive, plimbare în aer liber etc.*). Totodată, cadrul didactic va avea în vedere expunerea copiilor la factorii de mediu, ca o condiție pentru menținerea stării de sănătate și de călire a organismului și va scoate copiii în aer liber cel puțin o dată pe zi, indiferent de anotimp (mențiuni clare și explicite legate de acest aspect vor fi trecute în *Contractele educaționale* care se încheie cu părinții).
26. **Lectura** rămâne una dintre cele mai intense, mai educative și mai răspândite activități. Cu cât apropierea copilului de carte se face mai devreme, cu atât mai importante și mai durabile sunt efectele ei în domeniul limbajului, al comunicării, precum și în cel al comportamentului și al socializării. În acest context, pentru a potența efectul demersurilor inițiate, încă din 2002, în cadrul proiectului național *Să citim pentru mileniul III*, se statuează, ca moment obligatoriu, de 10-15 minute/zi, **Momentul poveștilor**. Educatoarea are libertatea de a plasa acest moment în programul zilnic al copiilor, în funcție de modul în care își gândește derularea activităților din zi, în funcție de temele abordate, de disponibilitatea copiilor etc., respectiv: fie la *Întâlnirea de dimineață*, fie ca moment de tranziție, fie la sfârșitul zilei sau a primei părți a zilei - înainte de masă, înainte de somn, înainte de plecarea acasă etc. Această activitate nu se va opri doar la lectura unui text și la câteva întrebări și răspunsuri pe marginea acesuia, ci poate conține, chiar dacă în momente/etape/zile diferite, și redarea conținutului textului citit, ca un exercițiu eficient de exprimare și comunicare, în care face dovada înțelegerii textului și unde copilul ordonează și formulează propoziții, operații în care antrenează și gândirea.
27. **Proiectele și programele educaționale** (locale, județene, naționale, internaționale), la care a aderat unitatea de învățământ sau cadrul didactic, conțin seturi de acțiuni planificate pe o durată determinată de timp, care să conducă pe termen lung la formarea competențelor cheie. Întrucât acestea trebuie realizate într-o secvență logică, planificarea acestora va ține cont de corelarea cu celelalte activități desfășurate cu copiii și de evitarea supraîncărcării. Se recomandă ca fiecare cadru didactic să desfășoare activități în cel puțin un program/proiect educațional național sau județean, specific nivelului preșcolar, în funcție de oportunitățile identificate.
28. Activitățile care privesc **educația rutieră, educația ecologică, educația pentru sănătate, educația culturală, educația religioasă, educația financiară, educația pentru valori, drepturile copilului** intră în categoria activităților liber-alese, după cum pot intra, la fel de bine, și în categoria activităților de dezvoltare personală și/sau a activităților pe domenii experiențiale; totul depinde de tipul și tema acestor activități și de cât de bine se corelează cu tema proiectului sau cu tema săptămânală. Spre exemplificare: uneori există posibilitatea să introducem o temă din aceste domenii la *Întâlnirea de dimineață*, dacă se leagă de un eveniment relatat de copii (spre exemplu: dacă un copil a auzit de un incendiu și

⁴ Vezi Anexa 2

aduce în discuție acest eveniment, considerăm că atunci este momentul potrivit pentru a face educație PSI) sau dacă educatoarea găsește un pretext sau se folosește de un anumit eveniment/întâmplare pentru a aduce în atenția copiilor un nou proiect (exemplu: în drum spre grădiniță educatoarea întâlnește mai multe persoane care cultivă flori în grădină, în fața blocului/casei etc.; discută cu copiii despre acest lucru și propune derularea unui proiect cu tema „Flori de primăvară”).

29. **Activitățile extrașcolare** se vor planifica și desfășura lunar, cu participarea părinților și a altor parteneri educaționali din comunitate (autorități locale, biserică, poliție, agenți economici, ONG-uri etc.).
30. **Activitatea opțională** intră în norma cadrului didactic și i se acordă o plajă orară de 0-1 activitate/săptămână. Activitățile opționale intră în categoria activităților de învățare, respectiv a celor pentru dezvoltare personală și se includ în programul zilnic al copilului în grădiniță. Programa unei activități opționale poate fi elaborată de educatoare și, în acest caz, va fi avizată de inspectorul de specialitate sau poate fi aleasă din oferta de programe opționale avizate de MEN sau de ISJ. Activitățile opționale se desfășoară în conformitate cu prevederile legale în vigoare.
31. Pentru încurajarea studiului limbilor străine, în această perioadă de dezvoltare a copilului, educatoarele pot face apel la abilitățile dobândite și atestate/certificate în perioada formării inițiale/continue și pot utiliza o serie de resurse specifice existente pe piața auxiliarelor didactice. De exemplu, se poate utiliza metoda CLIL (Content and Language Integrated Learning) sau curriculumul dezvoltat de o echipă de cadre didactice din România participante la proiectul Erasmus+ *Bilingual Education: a step ahead* (2015).
32. **Activitatea de consiliere educațională a părinților** susținută, de regulă, de cadrele didactice în parteneriat cu consilierul școlar din CJRAE (Centrul Județean de Resurse și Asistență Educațională) și desfășurată săptămânal, în baza O.M. nr. 5132/2009 și Precizărilor MEN nr. 46267/28.09.2010, necesită o proiectare anticipată pentru perioade mai mari de timp (un semestru sau pentru intervalul dintre o vacanță și alta), pentru a asigura o comunicare constantă, promptă și eficientă cu părinții. Cadrul didactic trebuie să-și anticipeze atent această activitate, în corelare cu tema propusă. Pentru aceasta, se recomandă ca fiecare cadru didactic să elaboreze un portofoliu care să conțină materiale-suport pentru temele de consiliere – concepute sau preluate din diverse surse (valide și relevante). În același timp, fiecare cadru didactic va răspunde întrebărilor și solicitărilor uzuale ale părinților, chiar dacă acestea nu se încadrează în tema planificată. În situația în care tema propusă de părinți nu poate fi soluționată atunci când a fost formulată, din cauze variate (informații insuficiente, context educațional neadaptat etc.), cadrul didactic anunță părintele/părinții că se va documenta și va furniza răspunsurile solicitate la o dată anunțată.

Programa pentru educația timpurie.

Structura curriculară și modelul de proiectare curriculară promovat

Bazele capacității de a învăța pe tot parcursul vieții se formează în primii ani ai copilăriei. Învățarea este un proces gradual, iar construirea unor premise puternice în copilăria mică reprezintă o condiție prealabilă pentru dezvoltarea competențelor și pentru succesul educațional de la nivelurile superioare, fiind, în egală măsură, esențială pentru sănătatea și pentru starea de bine a copiilor.

În acest context, **finalitățile educației timpurii**, vizează o serie de aspecte, care se constituie în **premise ale competențelor-cheie formate, dezvoltate și diversificate, pe traseul școlarizării ulterioare**:

- Dezvoltarea liberă, integrală și armonioasă a personalității copilului, în funcție de ritmul propriu și de trebuințele sale, sprijinind formarea autonomă și creativă a acestuia.
- Dezvoltarea capacității de a interacționa cu alți copii, cu adulții și cu mediul pentru a dobândi cunoștințe, deprinderi, atitudini și conduite noi;
- Încurajarea explorărilor, exercițiilor, încercărilor și experimentărilor, ca experiențe autonome de învățare;
- Descoperirea, de către fiecare copil, a propriei identități, a autonomiei și dezvoltarea unei imagini de sine pozitive;
- Sprijinirea copilului în achiziționarea de cunoștințe, capacități, deprinderi și atitudini necesare la intrarea în școală și pe tot parcursul vieții.

Programa școlară pentru educația timpurie valorifică paradigma curriculară centrată pe competențe și fundamentează demersurile educaționale pe copil și pe activitatea de învățare a acestuia ca proces, **respectiv pe dobândirea unor comportamente care să asigure premisele dezvoltării competențelor cheie** mai târziu. Luând în calcul particularitățile dezvoltării copilului până la 6 ani, nu este proprie utilizarea conceptului de competență, înțeleasă ca ansamblu integrat de cunoștințe, abilități și atitudini. Competența implică existența unor scheme cognitive și pattern-uri de comportament, deci un nivel de dezvoltare superior celui atins de copiii tipici în etapa 0-3 ani și chiar 3-6 ani. În Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind stabilirea Cadrului European al calificărilor pentru învățarea de-a lungul vieții (Jurnalul Oficial C 111 din 06.05.2008) competența este descrisă din perspectiva responsabilității și a autonomiei, drept capacitate dovedită de a utiliza cunoștințe, abilități și capacități personale, sociale și/sau metodologice în situații de muncă sau de studiu și pentru dezvoltarea profesională și personală.

Opțiunea pentru utilizarea competențelor cheie ca repere în stabilirea profilului de formare pentru învățământul preuniversitar a reprezentat o decizie de politică educațională importantă promovată de *Legea educației naționale nr 1/2011*. Diagrama de mai jos plasează educația timpurie la baza dezvoltării acestor competențe, pornind de la modelul de structurare a nivelurilor de dezvoltare a celor opt domenii de competențe cheie, în relație cu nivelurile de învățământ preuniversitar:

P R E M I S E A L E C O M P E T E N Ț E L O R	Educația timpurie		C O M P E T E N Ț E C H E I E	1. comunicare în limba maternă; 2. comunicare în limbi străine; 3. competențe matematice și competențe de bază în științe și tehnologii; 4. competență digitală ⁶ ; 5. a învăța să înveți; 6. competențe sociale și civice; 7. spirit de inițiativă și antreprenoriat; 8. sensibilizare și exprimare culturală.		Învățământ preuniversitar obligatoriu		Învățământ preuniversitar post-obligatoriu	
	Nivel antepreșcolar	Nivel preșcolar		Învățământ primar (clasa pregătitoare, cls. I-IV)	Învățământ gimnazial (cls. V-VIII) secundar inferior	Învățământ liceal (teoretic, vocațional, tehnologic)			
	Cunoștințe, deprinderi și atitudini manifeste pe cele cinci domenii de dezvoltare: 1. Dezvoltare cognitivă 2. Dezvoltare socio-emoțională 3. Dezvoltare fizică, a sănătății și igienei personale 4. Dezvoltarea limbajului și a comunicării 5. Dezvoltarea capacităților și atitudinilor în învățare					secundar superior cls. a IX-a și a X-a	secundar superior Cls. a XI-a și a XII-a/XIII-a liceu		
						Învățământ profesional de 3 ani			
	Nivel pre-elementar (stimulare comportamentală)				Nivel elementar	Nivel funcțional		Nivel dezvoltat	

Axa *Programelor pentru educația timpurie* o constituie: **domeniile de dezvoltare – dimensiuni ale dezvoltării – comportamente, ca premise ale competențelor ulterioare.**

Valorificând această axă, cadrul didactic practician va realiza derivările pedagogice necesare și, pornind de la domeniile de dezvoltare vizate în **Curriculumul pentru educația timpurie** și detaliate în **Reperete fundamentale în învățarea și dezvoltarea copilului de la naștere la 7 ani**:

- va selecta dimensiunile de dezvoltare, pe fiecare domeniu de dezvoltare specific nivelului de vârstă și comportamentele aferente, pe care le va urmări;
- va transfera în practica didactică și va „operaționaliza” comportamentele selectate, prin conceperea unor activități de învățare adecvate.

⁵ Competențele de comunicare în limbi străine nu sunt direct vizate de curriculumul pentru educația timpurie, dar se recomandă ca, în măsura în care resursele disponibile permit, să fie abordate prin modul de desfășurare a activităților (de ex., CLIL, proiecte / parteneriate cu alte instituții similare din alte țări – de tipul parteneriatelor eTwinning, prin activități opționale etc.).

⁶ Competențele digitale nu sunt direct vizate de curriculumul pentru educația timpurie, dar se recomandă ca, în măsura în care resursele disponibile permit, să fie abordate prin modul de desfășurare a activităților.

Domeniile de dezvoltare

Domeniile de dezvoltare sunt diviziuni convenționale, necesare din rațiuni pedagogice, pentru asigurarea dezvoltării depline, complexe și pentru observarea evoluției copilului.

Între toate domeniile de dezvoltare există dependențe și interdependențe, astfel că fiecare achiziție dintr-un domeniu influențează semnificativ progresele copilului în celelalte domenii. De exemplu, când copilul învață să meargă, chiar dacă în cea mai mare parte este implicat domeniul fizic, cel al motricității grosiere, copilul este implicat și din punct de vedere al receptării semnalelor auditive (dezvoltare senzorială) și din punct de vedere al dezvoltării socio-emoționale, prin interacțiunea cu adultul, precum și din punct de vedere al limbajului (receptează și transmite mesaje orale). Adultul cu care comunică în acel moment îi transmite emoții, îl încurajează, îi zâmbește, iar copilul înțelege mesajul și simte susținerea adultului, simte siguranța. De asemenea, când copilul încearcă să povestească ceva, în cea mai mare parte este implicat domeniul *Dezvoltarea limbajului și a comunicării*, dar copilul este implicat și socio-emoțional, pentru că urmărește reacțiile celorlalți și învață semnificația acestora, gesticulează (motricitate fină) sau se manifestă chiar prin mișcări largi (motricitate grosieră), uneori inventând cursul narativ sau problematizând cursul narativ (dezvoltare cognitivă). În fine, când experimentează, execută mișcări de motricitate fină, copilul este implicat din punct de vedere senzorial, stabilește relații de cauzalitate, trăiește emoții și descoperă ce poate și ce nu poate să facă (își construiește imaginea de sine), sau simte dacă are nevoie de ajutorul unui alt copil sau adult (dezvoltare socio-emoțională).

De aceea, domeniile de dezvoltare devin, pe parcursul primilor ani de viață organizată în mediul din creșă și din grădiniță, instrumente pedagogice esențiale pentru a realiza individualizarea educației și a învățării, dând posibilitatea educatorilor să identifice atât predispozițiile, cât și înclinațiile cu care copilul a venit pe lume, „interesele” sale sau, mai bine spus, domeniile, secvențele, aspectele sau elementele mediului social și natural de care este atras și față de care își manifestă curiozitatea, precum și dificultățile pe care la întâmpină fiecare în parte pe parcursul dezvoltării timpurii. Cele cinci domenii de dezvoltare sunt:

A. DEZVOLTAREA FIZICĂ, A SĂNĂTĂȚII ȘI IGIENEI PERSONALE – cuprinde o gamă largă de deprinderi și abilități (de la mișcări largi, cum sunt săritul, alergarea, până la mișcări fine de tipul realizării desenelor sau modelarea), dar și coordonarea, dezvoltarea senzorială, alături de cunoștințe și abilități referitoare la îngrijire și igienă personală, nutriție, alte practici de menținere a securității personale.

B. DEZVOLTAREA SOCIO-EMOȚIONALĂ – vizează debutul vieții sociale a copilului, capacitatea lui de a stabili și menține interacțiuni cu adulți și copii. Interacțiunile sociale mediază modul în care copiii se privesc pe ei înșiși și lumea din jur. Dezvoltarea emoțională vizează îndeosebi capacitatea copiilor de a-și percepe și exprima emoțiile, de a înțelege și răspunde emoțiilor celorlalți, precum și dezvoltarea conceptului de sine, crucial pentru acest domeniu. În strânsă corelație cu conceptul de sine se dezvoltă imaginea despre sine a copilului, care influențează decisiv procesul de învățare.

C. CAPACITĂȚI ȘI ATITUDINI FAȚĂ DE ÎNVĂȚARE – se referă la modul în care copilul se implică într-o activitate de învățare, modul în care abordează sarcinile și contextele de învățare, precum și la atitudinea sa în interacțiunea cu mediul și persoanele din jur, în afara deprinderilor și abilităților menționate în cadrul celorlalte domenii de dezvoltare.

D. DEZVOLTAREA LIMBAJULUI, A COMUNICĂRII ȘI A PREMISELOR CITIRII ȘI SCRIERII – vizează dezvoltarea limbajului (sub aspectele vocabularului, gramaticii, sintaxei, dar și a înțelegerii semnificației), a comunicării (cuprinzând abilități de ascultare, comunicare orală și scrisă, nonverbală și verbală) și prechizițiile pentru scris-citit și însoțește dezvoltarea în fiecare dintre celelalte domenii.

E. DEZVOLTAREA COGNITIVĂ ȘI CUNOAȘTEREA LUMII – a fost definită în termenii abilității copilului de a înțelege relațiile dintre obiecte, fenomene, evenimente și persoane, dincolo de caracteristicile lor fizice. Domeniul include abilitățile de gândire logică și rezolvare de probleme, cunoștințe elementare matematice ale copilului și cele referitoare la lume și mediul înconjurător.

CURRICULUM PENTRU EDUCAȚIE TIMPURIE

În contextul în care încă de la naștere începe formarea și dezvoltarea competențelor de mai târziu ale tânărului, în acest stadiu, pe diferitele dimensiuni ale domeniilor de dezvoltare, se așteaptă de la copil următoarele:

A . DEZVOLTAREA FIZICĂ, A SĂNĂTĂȚII ȘI IGIENEI PERSONALE

Nivel antepreșcolar (de la naștere la 3 ani)

Nr. crt.	Dimensiuni ale dezvoltării	La finalul perioadei antepreșcolare, copilul va manifesta o serie de comportamente, între care:
1.	Motricitate grosieră și motricitate fină în contexte de viață familiare	1.1.Își poziționează corpul și membrele în mod corespunzător pentru a imita ceva/ pe cineva sau pentru a executa o mișcare (a merge, a alerga, a prinde/a arunca o minge etc.) 1.2. Participă activ în jocuri, dansuri, jocuri în aer liber etc. 1.3. Utilizează mâinile și degetele în manipularea corespunzătoare a unor obiecte/instrumente (tacâmuri, creion, pensulă, puzzle etc.)
2.	Conduită senzorio-motorie, pentru orientarea mișcării	2.1. Imită animale prin mișcare, onomatopee, înfățișare etc. 2.2. Explorează și utilizează texturi și suprafețe diferite când se joacă (nisip, apă, frunze, pluș, plastic, burete etc.) 2.3. Își coordonează mișcările în funcție de stimuli vizuali, ritm, cadență, pauză, semnale sonore, melodii.
3.	Sănătate (nutriție, îngrijire, igienă personală) și practici privind securitatea personală	3.1. Face diferența între lucruri care se mănâncă și cele care nu se mănâncă 3.2. Identifică produsele de îngrijire a corpului (săpun, șampon, pastă de dinți etc.) 3.3. Acordă atenție indicațiilor privind situațiile periculoase (ex.: <i>Dă-mi, te rog, mâna când traversăm strada!</i>) 3.4. Solicită ajutorul adultului la nevoie/ când se simte în pericol

Nivel preșcolar (de la 3 la 6 ani)

Nr. crt.	Dimensiuni ale dezvoltării	La finalul perioadei preșcolare, copilul va manifesta o serie de comportamente, între care:
1	Motricitate grosieră și motricitate fină în contexte de viață familiare	1.1. Își coordonează mușchii în desfășurarea unor activități diversificate, specifice vârstei 1.2. Participă la activități fizice variate, adecvate nivelului lui de dezvoltare 1.3. Utilizează mâinile și degetele pentru realizarea de activități variate
2	Conduită senzorio-motorie,	2.1. Utilizează simțurile (văzul, auzul, simțul tactil, mirosul etc.) în interacțiunea cu mediul apropiat.

Nr. crt.	Dimensiuni ale dezvoltării	La finalul perioadei preșcolare, copilul va manifesta o serie de comportamente, între care:
	pentru orientarea mișcării	2.2. Se orientează în spațiu pe baza simțurilor. 2.3. Își coordonează mișcările în funcție de ritm, cadență, pauză, semnale sonore, melodii.
3	Sănătate (nutriție, îngrijire, igienă personală) și practici privind securitatea personală	3.1. Exersează, cu sprijin, respectarea unor principii de bază specifice unei alimentații sănătoase 3.2. Manifestă deprinderi de păstrare a igienei personale 3.3. Demonstrează abilități de autoprotecție față de obiecte și situații periculoase 3.4. Utilizează reguli de securitate fizică personală

B. DEZVOLTAREA SOCIO-EMOȚIONALĂ

Nivel antepreșcolar (de la naștere la 3 ani)

Nr. crt.	Dimensiuni ale dezvoltării	La finalul perioadei antepreșcolare, copilul va manifesta o serie de comportamente, între care:
1.	Interacțiuni cu adulții și cu copiii de vârste apropiate	1.1. Imită și se joacă împreună cu adulții, interacționând pozitiv cu aceștia 1.2. Cere ajutorul adultului, atunci când este în dificultate 1.3. Se bucură de compania copiilor la joacă
2.	Comportamente prosoziale, de acceptare și de respectare a diversității	2.1. Se joacă în prezența altor copii, diferiți din punctul de vedere al genului, limbii vorbite, etniei sau cu cerințe educative speciale 2.2. Anticipează și urmează reguli/rutine simple, cu supraveghere și dacă acestea i se reamintesc 2.3. Începe să împartă și să înapoieze jucării, cu ajutorul adulților 2.4. Cu ajutorul unui adult, vorbește cu alt copil pentru a rezolva un conflict 2.5. Demonstrează conștientizarea stărilor emoționale diferite prin jocul de rol (ex.: <i>alină păpușa care plânge</i>)
3.	Conceptul de sine	3.1. Atrage atenția asupra sa, în fotografii sau în oglindă 3.2. Își recunoaște propriile obiecte
4.	Autocontrol și expresivitate emoțională	4.1. Recunoaște și numește emoții simple (teamă, bucurie, tristețe) 4.2. Începe să își controleze pornirile/impulsurile (ex.: <i>spune NU obiectelor pe care i se interzice să le ia</i>)

Nivel preșcolar (de la 3 la 6 ani)

Nr. crt.	Dimensiuni ale dezvoltării	La finalul perioadei preșcolare, copilul va manifesta o serie de comportamente, între care:
1	Interacțiuni cu adulții și cu copiii de vârste apropiate	1.1. Manifestă încredere în adulții cunoscuți, prin exersarea interacțiunii cu aceștia 1.2. Demonstrează abilități de solicitare și de primire a ajutorului în situații problematice specifice 1.3. Inițiază/participă la interacțiuni pozitive cu copii de vârstă apropiată
2	Comportamente prosociale, de acceptare și de respectare a diversității	2.1. Exprimă recunoașterea și respectarea asemănărilor și a deosebirilor dintre oameni 2.2. Își însușește și respectă reguli; înțelege efectele acestora în planul relațiilor sociale, în contexte familiare 2.3. Exersează, cu sprijin, asumarea unor responsabilități specifice vârstei, în contexte variate 2.4. Exersează, cu sprijin, abilități de negociere și de participare la luarea deciziilor 2.5. Demonstrează acceptare și înțelegere față de celelalte persoane din mediul apropiat
3	Conceptul de sine	3.1. Exersează, cu sprijin, autoaprecierea pozitivă, în diferite situații educaționale 3.2. Își promovează imaginea de sine, prin manifestarea sa ca persoană unică, cu caracteristici specifice
4	Autocontrol și expresivitate emoțională	4.1. Recunoaște și exprimă emoții de bază, produse de piese muzicale, texte literare, obiecte de artă etc. 4.2. Demonstrează abilități de autocontrol emoțional

C. CAPACITĂȚI ȘI ATITUDINI ÎN ÎNVĂȚARE

Nivel antepreșcolar (de la naștere la 3 ani)

Nr. crt.	Dimensiuni ale dezvoltării	La finalul perioadei antepreșcolare, copilul va manifesta o serie de comportamente, între care:
1.	Curiozitate, interes și inițiativă în învățare	1.1. Manifestă curiozitate pentru activități, persoane și obiecte noi 1.2. Încearcă/inițiază acțiuni noi și începe să își asume riscuri
2.	Finalizarea sarcinilor și a acțiunilor (persistență în activități)	2.1. Finalizează proiecte simple (ex.: un puzzle din 3-5 piese) 2.2. Solicită și acceptă ajutor pentru a depăși o dificultate
3.	Activare și manifestare a potențialului creativ	3.1. Se prefacă că este ceva sau cineva, își folosește imaginația în joc 3.2. Găsește utilizări noi ale obiectelor, cu/ fără îndrumarea adultului (ex.: transformă farfuria și lingura în tobă) 3.3. Demonstrează prezența simțului muzical ritmic, armonic prin cântec, joc cu text și cânt, dans etc.

Nivel preșcolar (de la 3 la 6 ani)

Nr. crt.	Dimensiuni ale dezvoltării	La finalul perioadei preșcolare, copilul va manifesta o serie de comportamente, între care:
1	Curiozitate, interes și inițiativă în învățare	1.1. Manifestă curiozitate și interes pentru experimentarea și învățarea în situații noi 1.2. Inițiază activități de învățare și interacțiuni cu copiii sau cu adulții din mediul apropiat
2	Finalizarea sarcinilor și a acțiunilor (persistență în activități)	2.1. Realizează sarcinile de lucru cu consecvență 2.2. Integrează ajutorul primit, pentru realizarea sarcinilor de lucru la care întâmpină dificultăți.
3	Activare și manifestare a potențialului creativ	3.1. Manifestă creativitate în activități diverse 3.2. Demonstrează creativitate prin activități artistico-plastice, muzicale și practice, în conversații și povestiri creative 3.3. Demonstrează simț muzical ritmic, armonic prin cântec, joc cu text și cânt, dans etc.

D. DEZVOLTAREA LIMBAJULUI, A COMUNICĂRII ȘI A PREMISELOR CITIRII ȘI SCRIERII

Nivel antepreșcolar (de la naștere la 3 ani)

Nr. crt.	Dimensiuni ale dezvoltării	La finalul perioadei antepreșcolare, copilul va manifesta o serie de comportamente, între care:
1.	Mesaje orale în contexte de comunicare cunoscute	1.1. Ascultă povești și povestiri scurte, participă la jocuri/cântece/poezii însoțite, inițial, de gesturi (comunicare receptivă) 1.2. Folosește intonații diferite, gesturi, limbajul corpului, structuri lingvistice/gramaticale simple pentru a transmite un mesaj (comunicare expresivă)
2.	Mesaje orale în diverse situații de comunicare	2.1. Verbalizează experiențe senzoriale gustative, olfactive sau vizuale 2.2. Întreabă pentru a cunoaște denumirea obiectelor, evenimentelor, persoanelor 2.3. Folosește cuvinte noi în experiențele zilnice
3.	Premise ale citirii și scrierii, în contexte de comunicare cunoscute	3.1. Este atras de cărți, reviste, imagini și le privește/răsfoiește fără să fie asistat 3.2. Recită sau cântă rime familiare, individual sau împreună cu alți copii 3.3. Completează o poveste cunoscută privind imaginile acesteia 3.4. Mâzgălește/lasă urme pe hârtie cu un scop și descrie ce a desenat/scriș

a. Nivel preșcolar (de la 3 la 6 ani) *⁷

Nr. crt.	Dimensiuni ale dezvoltării	La finalul perioadei preșcolare, copilul va manifesta o serie de comportamente, între care:
1	Mesaje orale în contexte de comunicare cunoscute	1.1. Exersează, cu sprijin, ascultarea activă a unui mesaj, în vederea înțelegerii și receptării lui (comunicare receptivă) 1.2. Demonstrează înțelegerea unui mesaj oral, ca urmare a valorificării ideilor, emoțiilor, semnificațiilor etc. (comunicare expresivă)
2	Mesaje orale în diverse situații de comunicare	2.1. Demonstrează capacitate de comunicare clară a unor idei, nevoi, curiozități, acțiuni, emoții proprii (comunicare expresivă) 2.2. Respectă regulile de exprimare corectă, în diferite contexte de comunicare 2.3. Demonstrează extinderea progresivă a vocabularului
3	Premise ale citirii și scrierii, în contexte de comunicare cunoscute	3.1. Participă la experiențe de lucru cu cartea, pentru cunoașterea și aprecierea cărții 3.2. Discriminează/diferențiază fonetic cuvinte, silabe, sunete și asociază sunete cu litere 3.3. Identifică prezența mesajului scris, apreciază și valorifică mesajul scris în activitățile curente 3.4. Asimilează unele elemente ale scrisului și folosește diferite modalități de comunicare grafică și orală pentru transmiterea unui mesaj

b. Nivel preșcolar (de la 3 la 6 ani)⁸**

Nr. crt.	Dimensiuni ale dezvoltării	La finalul perioadei preșcolare, copilul va manifesta o serie de comportamente, între care:
1	Ascultarea activă a mesajului pentru înțelegerea și receptarea lui (comunicare receptivă)	1.1. Se familiarizează cu sunetele specifice limbii române 1.2. Înțelege mesaje simple 1.3. Participă la activitățile de grup și la activitățile de joc în calitate de auditor
2	Exprimarea orală a mesajului, a emoțiilor etc. (comunicare expresivă)	2.1. Pronunță corect sunetele specifice limbii române 2.2. Participă la activitățile de grup și la activitățile de joc, în situații uzuale, în calitate de vorbitor 2.3. Utilizează structuri orale simple 2.4. Exersează și extinde progresiv vocabularul

⁷ *În cazul învățământului organizat pentru limbile minorităților naționale, dimensiunile de dezvoltare de la punctul **a.** se referă la limba maternă

⁸ ** În cazul învățământului organizat pentru limbile minorităților naționale, dimensiunile de dezvoltare de la punctul **b.** se referă la limba română, ca limbă nematernă.

Nr. crt.	Dimensiuni ale dezvoltării	La finalul perioadei preșcolare, copilul va manifesta o serie de comportamente, între care:
3	Manifestarea unei atitudini pozitive față de limba română	3.1. Participă, cu interes și cu plăcere, la activitățile în limba română 3.2. Utilizează structurile orale însușite în contexte familiare, cunoscute (ex. în cadrul jocurilor de rol, sau în dramatizări, teatru de păpuși, etc.)

E. DEZVOLTAREA COGNITIVĂ ȘI CUNOAȘTEREA LUMII

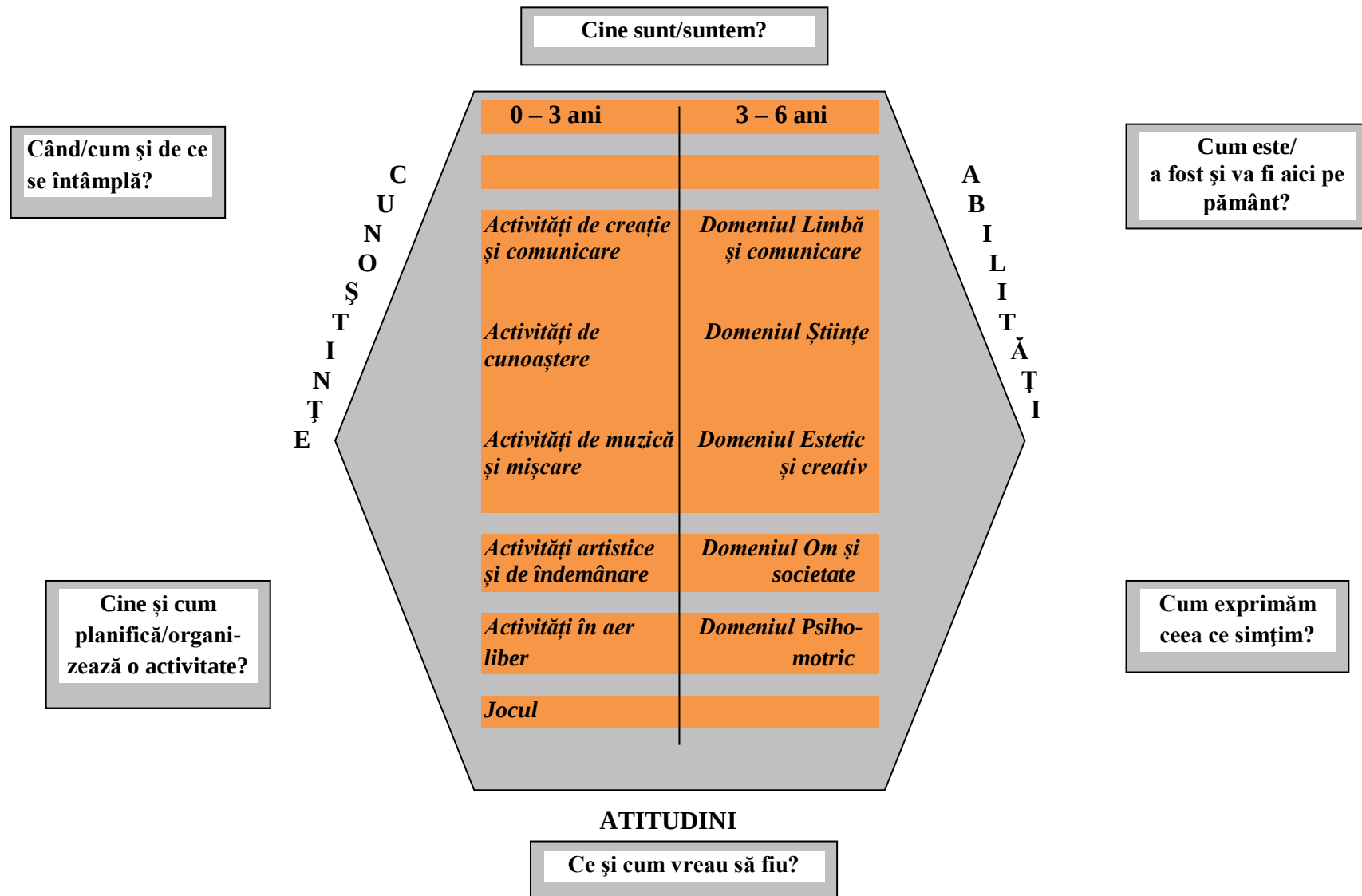
Nivel antepreșcolar (de la naștere la 3 ani)

Nr. crt.	Dimensiuni ale dezvoltării	La finalul perioadei antepreșcolare, copilul va manifesta o serie de comportamente, între care:
1.	Relații, operații și deducții logice în mediul apropiat	1.1. Experimentează pentru a observa efectele propriilor acțiuni asupra obiectelor și asupra celorlalți 1.2. Constată și descrie asemănarea sau deosebirea dintre două obiecte de același tip (ex.: o minge este mai mare decât lată, fusta mea este la fel cu cea a Mariei etc.) 1.3. Repetă/ reia comportamente pornind de la experiențe anterioare (ex.: observă cum adultul suflă în mâncare pentru a o răci și suflă și el/ea la următoarea masă) 1.4. Utilizează explorarea prin încercare și eroare pentru a rezolva probleme
2.	Reprezentări matematice elementare, pentru rezolvarea de probleme și cunoașterea mediului apropiat	2.1. Recunoaște unele cantități ale unor obiecte (ex.: două cărți, trei cutii etc.) 2.2. Identifică prin comparare, mărimea (mare – mic) sau cantitatea (mult/-e – puțin/-e) obiectelor de același tip 2.4. Seriază obiecte de același fel într-un șir (ex.: un șir de cuburi) 2.5. Identifică, cu sprijin, categorii de obiecte, ființe (ex.: pisica, vulpea și câinele sunt animale) și le grupează după un criteriu
3.	Caracteristici structurale și funcționale ale lumii înconjurătoare	3.1. Sesizează detalii sau diferențe între obiecte, ființe, fenomene de care sunt interesați, atunci când le examinează 3.2. Observă și înțelege că ființele vii au nevoie de apă și hrană pentru a crește și a se dezvolta 3.3. Descrie câteva părți ale corpului omenesc și câteva organe de simț 3.4. Întreține (ordonează) mediul apropiat, asistat de un adult

Nivel preșcolar (de la 3 la 6 ani)

Nr. crt.	Dimensiuni ale dezvoltării	La finalul perioadei preșcolare, copilul va manifesta o serie de comportamente, între care:
1	<i>Relații, operații și deducții logice în mediul apropiat</i>	1.1. Identifică elementele caracteristice ale unor fenomene/relații din mediul apropiat 1.2. Compară experiențe, acțiuni, evenimente, fenomene/relații din mediul apropiat 1.3. Construiește noi experiențe, pornind de la experiențe trecute 1.4. Identifică posibile răspunsuri/soluții la întrebări, situații - problemă și provocări din viața proprie și a grupului de colegi 1.5. Realizează, în mod dirijat, activități simple de investigare a mediului, folosind instrumente și metode specifice
2	<i>Cunoștințe și deprinderi elementare matematice pentru rezolvarea de probleme și cunoașterea mediului apropiat</i>	2.1. Demonstrează familiarizarea cu conceptul de număr și cu numerația 2.2. Demonstrează familiarizarea cu informații despre mărime, formă, greutate, înălțime, lungime, volum 2.3. Identifică și numește formele obiectelor din mediul înconjurător 2.4. Efectuează operații de seriare, grupare, clasificare, măsurare a obiectelor 2.5. Rezolvă situații-problemă, pornind de la sortarea și reprezentarea unor date
3	<i>Caracteristici structurale și funcționale ale lumii înconjurătoare</i>	3.1. Evidențiază caracteristicile unor obiecte localizate în spațiul înconjurător 3.2. Identifică și valorifică unele caracteristici ale lumii vii, ale Pământului și Spațiului 3.3. Descrie unele caracteristici ale lumii vii, ale Pământului și Spațiului 3.4. Demonstrează cunoașterea poziției omului în univers, ca parte a lumii vii și ca ființă socială

Schema proiectării, pe teme anuale de studiu, a activităților tematice/pe domenii experiențiale

CONȚINUTUL TEMELOR ANUALE DE STUDIU

CINE SUNT/SUNTEM?

Descrierea temei

O explorare a naturii umane, a convingerilor și valorilor personale, a corpului uman, a stării de sănătate proprii și a familiei, a grupului de prieteni, a comunității de apartenență, a culturilor cu care venim în contact, a drepturilor și a responsabilităților proprii, a ceea ce înseamnă să fii om.

CÂND/CUM ȘI DE CE SE ÎNTÂMPLĂ?

Descrierea temei

O explorare a lumii fizice și materiale, a universului apropiat sau îndepărtat, a relației cauză-efect, a fenomenelor naturale și a celor produse de om, a anotimpurilor, a domeniului științei și tehnologiei.

CUM ESTE/A FOST ȘI VA FI AICI PE PĂMÂNT?

Descrierea temei

O explorare a evoluției vieții pe Pământ, cu identificarea factorilor care întrețin viața, a problemelor lumii contemporane (poluarea, încălzirea globală, suprapopularea etc.)

O explorare a orientării noastre în spațiu și timp, a istoriilor noastre personale, a istoriei și geografiei din perspectivă locală și globală, a căminelor și a călătoriilor noastre, a descoperirilor, a contribuției oamenilor și civilizațiilor la evoluția noastră în timp și spațiu.

CINE ȘI CUM PLANIFICĂ/ORGANIZEAZĂ O ACTIVITATE?

Descrierea temei

O explorare a modalităților în care comunitatea/individul își planifică și își organizează activitățile, precum și a caracteristicilor produselor activității/muncii și, implicit, a modalităților prin care acestea sunt realizate.

O incursiune în lumea sistemelor și a comunităților umane, a specificului activităților umane și a profesiilor/ ocupațiilor, a rolului capacităților antreprenoriale.

CUM EXPRIMĂM CEEA CE SIMȚIM?

Descrierea temei

O explorare a felurilor în care ne descoperim și ne exprimăm ideile, sentimentele, convingerile și valorile, atât în relațiile interpersonale, cât și prin limbaj și prin arte.

O incursiune în lumea patrimoniului cultural național și universal.

CE ȘI CUM VREAU SĂ FIU?

Descrierea temei

O explorare a drepturilor și a responsabilităților, a gândurilor și năzuințelor noastre de dezvoltare personală și profesională.

O incursiune în universul jocului, învățării și al muncii, al naturii și al valorilor personale și sociale ale acestora.

O incursiune în lumea profesiilor, a activității umane în genere, în vederea descoperirii aptitudinilor și abilităților proprii, a propriei valori și a încurajării stimei de sine.

PROGRAMUL ZILNIC (0-3 ani)

- grupe cu orar normal –

Repere orare	Jocuri și activități liber- alese	Activități tematice	Rutine și tranziții
8,00 – 9,00	Jocuri și activități liber-alese (joc liber)	-	Rutină: <i>Primirea copiilor</i> (deprinderi specifice)
9,00 – 11,30	Jocuri și activități liber-alese (pe centre de interes)	Activități tematice	Rutină: <i>Întâlnirea de dimineață (5 min.)</i> <i>Pregătire pentru activități</i> (deprinderi de igienă individuală și colectivă, deprinderi de ordine și disciplină, deprinderi de autoservire, deprinderi de comunicare etc.) Rutină : <i>Gustarea</i> (deprinderi specifice)
11,30 – 12,30	Jocuri și activități liber-alese (pe centre de interes, joc liber)	-	<i>Liber la joacă !</i> (deprinderi igienă individuală și colectivă, deprinderi de ordine și disciplină, deprinderi de autoservire, deprinderi de comunicare etc.)
12,30-13,00	Jocuri și activități liber-alese (joc liber)-	-	Rutină: <i>Plecarea acasă</i> (deprinderi specifice)

PROGRAMUL ZILNIC (0-3ani)

- grupe cu orar prelungit/săptămânal -

Repere orare	Jocuri și activități liber-alese	Activități tematice	Rutine și tranziții
8,00 – 9,00	Jocuri și activități liber-alese (joc liber)	-	Rutină: <i>Primirea copiilor</i> (deprinderi specifice) Rutină: <i>Micul dejun</i> (deprinderi specifice)
9,00 – 11,00	Jocuri și activități liber-alese (pe centre de interes, joc liber)	Activități tematice	Rutină: <i>Întâlnirea de dimineață</i> <i>Pregătire pentru activități</i> (deprinderi de igienă individuală și colectivă, deprinderi de ordine și disciplină, deprinderi de autoservire, deprinderi de comunicare etc.) <i>Activități de stimulare individuală</i>
11,00 – 12,30	Jocuri și activități liber-alese (pe centre de interes)	-	<i>Liber la joacă !</i> (deprinderi igienă individuală și colectivă, deprinderi de ordine și disciplină, deprinderi de autoservire, deprinderi de comunicare etc.) Rutină : <i>Masa de prânz</i> (deprinderi specifice)
12,30 – 16,00	Activități de relaxare Jocuri și activități liber-alese (facultativ, pentru copiii care nu dorm sau care se trezesc între timp)	-	<i>Joc și relaxare</i> (deprinderi de igienă individuală și colectivă, deprinderi de ordine și disciplină, deprinderi de autoservire, deprinderi de comunicare etc.) Rutină: <i>Gustarea</i> (deprinderi specifice)
16,00 – 17,00	Jocuri și activități liber-alese (pe centre de interes, joc liber)	Activități tematice (recuperatorii)	<i>Bucuroși, din nou la joacă!</i> (deprinderi de igienă individuală și colectivă, deprinderi de ordine și disciplină, deprinderi de autoservire, deprinderi de comunicare etc.)
17,00-17,30	Jocuri și activități liber-alese (joc liber)	-	Rutină: <i>Plecarea copiilor acasă</i> (deprinderi specifice)

PROGRAMUL ZILNIC (3-5/6 ani)

- grupe cu orar normal -

Repere orare	Jocuri și activități liber-alese	Activități pe domenii experiențiale	Rutine, Tranziții / Activități pentru dezvoltare personală
8,00 – 9,00	Jocuri și activități liber-alese (joc liber)	-	Rutină: <i>Primirea copiilor</i> (deprinderi specifice) Activitate individuală de explorare a unui subiect de care este interesat copilul / activități recuperatorii individualizate sau pe grupuri mici*
9,00 – 11,30	Jocuri și activități liber-alese (pe centre de interes)	Activități pe domenii experiențiale	Rutină: <i>Întâlnirea de dimineață</i> (15/30 min.) Rutine și tranziții care să vizeze pregătirea copiilor pentru activitățile care urmează (deprinderi de igienă individuală și colectivă, deprinderi de ordine și disciplină, deprinderi de autoservire etc.) Rutină: <i>Gustarea</i> (deprinderi specifice)
11,30 – 12,30	Jocuri și activități liber-alese (jocuri de mișcare, jocuri distractive, concursuri, spectacole de teatru, audiții literare/muzicale, activități în aer liber, vizite etc.)	-	Rutine și tranziții care să vizeze pregătirea copiilor pentru activitățile liber-alese și, implicit, derularea jocurilor și a activităților recreative, în aer liber (deprinderi igienă individuală și colectivă, deprinderi de ordine și disciplină, deprinderi de autoservire, deprinderi motrice, deprinderi de comunicare și cooperare etc.) Opțional (în cazul în care se derulează, acesta se va desfășura o dată pe săptămână)
12,30 - 13,00	Jocuri și activități liber-alese (joc liber)	-	Activitate individuală de explorare a unui subiect de care este interesat copilul Rutină: <i>Plecarea acasă</i> (deprinderi specifice).

PROGRAMUL ZILNIC

- grupe cu orar prelungit/săptămânal -

Repere orare	Jocuri și activități liber-alese	Activități pe domenii experiențiale	Rutine, Tranziții / Activități pentru dezvoltare personală
8,00 – 8,30	Jocuri și activități liber-alese (joc liber)	-	Rutină: <i>Primirea copiilor</i> (deprinderi specifice) Activitate individuală de explorare a unui subiect de care este interesat copilul / activități recuperatorii individualizate sau pe grupuri mici
8,30 – 9,00	-	-	Rutină: <i>Micul dejun</i> (deprinderi specifice)
9,00 – 11,00	Jocuri și activități liber-alese (pe centre de interes)	Activități pe domenii de experiențiale	Rutină: <i>Întâlnirea de dimineață</i> (5-15/30 min.) Rutine și tranziții care să vizeze pregătirea copiilor pentru activitățile care urmează (deprinderi de igienă individuală și colectivă, deprinderi de ordine și disciplină, deprinderi de autoservire etc.) Rutină: <i>Gustarea</i> (deprinderi specifice)
11,00 – 13,00	Jocuri și activități liber-alese (jocuri de mișcare, jocuri distractive, concursuri, spectacole de teatru, audiții literare/muzicale, activități în aer liber, vizite etc.)	-	Rutine și tranziții care să vizeze pregătirea copiilor pentru activitățile liber-alese și, implicit, derularea jocurilor și a activităților recreative, în aer liber (deprinderi igienă individuală și colectivă, deprinderi de ordine și disciplină, deprinderi de autoservire, deprinderi motrice, deprinderi de comunicare și cooperare etc.) Opțional (în cazul în care se derulează, acesta se va desfășura numai pe o singură tură, dimineața sau după amiaza, sau alternativ/pe ture, o dată pe săptămână) Rutină: <i>Masa de prânz</i> (deprinderi specifice)

Repere orare	Jocuri și activități liber-alese	Activități pe domenii experiențiale	Rutine, Tranziții / Activități pentru dezvoltare personală
13,00 – 15,30	Activități de relaxare Jocuri și activități liber-alese (facultativ, pentru copiii care nu dorm sau care se trezesc între timp) sau Activități recuperatorii, ameliorative, de dezvoltare a înclinațiilor personale / predispozițiilor / aptitudinilor	-	Rutine și tranziții care să vizeze pregătirea copiilor pentru perioada de somn/relaxare (deprinderi de igienă individuală și colectivă, deprinderi de ordine și disciplină, deprinderi de autoservire, deprinderi de lucru independent etc.)
15,30 - 16,00	-	-	Rutină: <i>Gustarea</i> (deprinderi specifice)
16,00 – 17,30	Jocuri și activități liber-alese (jocuri pe centre de interes, jocuri de mișcare, jocuri distractive, concursuri, spectacole de teatru, audiții literare/muzicale, activități în aer liber, vizite etc.)	Activități recuperatorii și ameliorative, pe domenii experiențiale Activități de dezvoltare a înclinațiilor personale / predispozițiilor / aptitudinilor	Rutine și tranziții care să vizeze pregătirea copiilor pentru activitățile liber-alese și, implicit, derularea jocurilor de dezvoltare a aptitudinilor individuale (deprinderi de igienă individuală și colectivă, deprinderi de ordine și disciplină, deprinderi de autoservire, deprinderi de comunicare și cooperare, deprinderi de lucru independent etc.) Opțional (în cazul în care se derulează, acesta se va desfășura numai pe o singură tură, dimineața sau după amiaza, sau alternativ/pe ture, o dată pe săptămână)
17,30 – 18,00	Jocuri și activități liber-alese (joc liber)	-	Activitate individuală de explorare a unui subiect de care este interesat copilul Rutină: <i>Plecarea copiilor acasă</i> (deprinderi specifice)

NOTĂ: Alocările orare, pe tipuri de activități, sunt orientative și vor sta la baza elaborării Programului zilnic din cadrul Regulamentului de ordine interioară. Activitățile recuperatorii individualizate sau pe grupuri mici pot fi diferite exerciții logopedice, motorii, de coordonare oculo-motorie, de atenție, de memorie etc., determinate de nevoi individuale ale unor copii din grupă și care pot fi derulate în funcție de disponibilitatea copiilor la momentul respectiv din program.

**Fișă pentru aprecierea progresului individual
al copilului, înainte de intrarea în învățământul preșcolar**

Nume și prenume _____

Data nașterii _____

Educatoare _____

Data de la care frecventează creșa _____

Data la care a finalizat grupa mare _____

Perioada pentru apreciere inițială _____

Perioada pentru apreciere finală _____

Nr crt	Domeniul de dezvoltare	Indicatori comportamentali	Nivelul îndeplinirii indicatorului ⁹								
			Punctaj 1 (apreciere inițială)			Punctaj 2 (apreciere pe parcurs)			Punctaj 3 (apreciere finală)		
			Ns	D	A	Ns	D	A	Ns	D	A
1.	Dezvoltare socio-emoțională	Interacționează pozitiv și se joacă împreună cu adulții									
		Se joacă lângă alt copil									
		Urmează rutinele grupului (ex.comportamentul la masă)									

⁹ A – comportament atins, D – comportament în dezvoltare, NS – comportament care necesită sprijin

			Nivelul îndeplinirii indicatorului ⁹								
		Își spune numele și vârsta, dacă este întrebat/-ă									
		Recunoaște emoții simple (teamă, bucurie, tristețe)									
		Alt comportament particular copilului:									
2.	Dezvoltare fizică, a sănătății și igienei personale	Urcă și coboară scări, nealternând picioarele și fără sprijin									
		Realizează puzzle-uri de 3, 4 6 piese									
		Demonstrează coordonare oculo-motorie în jocurile de construcție, în realizarea puzzle-urilor, în înșirarea obiectelor pe ață etc.									
		Face diferența între lucruri care se mănâncă și cele care nu se mănâncă									
		Demonstrează interes privind mersul la toaletă și o poate folosi în mod regulat									
		Spune adultului când cineva îl lovește sau îi face ceva rău									
		Alt comportament particular copilului:									
3.	Dezvoltarea limbajului, a comunicării și a premiselor citirii și scrierii	Acționează adecvat la comenzi care includ verbe (vino, deschide/închide etc.)									
		Formulează propoziții simple sau dezvoltate cu 3, 4 cuvinte									
		„Citește” cartea preferată unui adult sau sieși									
		Describe ceea ce a desenat/scriș sau ce a reprezentat									

			Nivelul îndeplinirii indicatorului ⁹								
		Alt comportament particular copilului:									
4.	Dezvoltare cognitivă și cunoașterea lumii	Constată și descrie asemănarea sau deosebirea dintre două obiecte de același tip (o minge este mai mare decât alta, fusta mea e la fel cu cea a Mariei etc.)									
		Utilizează explorarea prin încercare și eroare pentru a rezolva probleme									
		Numără 1-3/5 obiecte									
		Identifică forma rotundă/cercul									
		Exprimă starea vremii prin relație cu fenomenele cunoscute (“Soare”, “Ninge”, “Plouă” etc.)									
		Alt comportament particular copilului:									
5.	Capacități și atitudini în învățare	Pune întrebări despre oameni noi și obiecte necunoscute									
		Alege o activitate din mai multe și o susține pentru o perioadă scurtă (cel puțin 5 minute)									
		Încearcă de mai multe ori o sarcină dificilă, pe o perioadă scurtă (să construiască un turn, în interval de 3-5 minute)									
		Se preface că este ceva sau cineva, își folosește imaginația în joc									
		Alt comportament particular copilului:									

Concluzii / Comentarii:

.....

.....

.....

.....

Aprecieri inițială

Întocmit

Educatoare,

Aprecieri finală

Întocmit

Educatoare,

Avizat

Director,

Avizat

Director,

Am luat cunoștință

Părinte,

Am luat cunoștință

Părinte,

Notă:

În realizarea prezentei grile a fost utilizat instrumentul *Reperete fundamentale în învățarea și dezvoltarea timpurie a copilului de la naștere la 7 ani* (RFÎDTC - aprobat prin OM nr. 3851/2010). Pentru cadrele didactice, formularea RFÎDTC reprezintă un punct de referință în organizarea și proiectarea activităților din unitățile de educație timpurie. Ele au o funcție diagnostică numai la **nivel de grup de copii, nu la nivel individual**, și au ca scop evaluarea nivelului la care se situează toți copiii dintr-o grupă, creșă/grădiniță, din întregul sistem pe fiecare din domeniile precizate de document.

Așadar, în prezenta grilă, fiecare indicator se cotează cu A (comportament atins), D (comportament în dezvoltare) sau Ns (comportament care necesită sprijin) și nu reprezintă o ierarhizare și/sau o diagnosticare individuală, ci o informație valoroasă privind orientarea practicilor educatorilor/părinților în raport cu dezvoltarea optimă a copiilor în această perioadă.

Aprecieri finală (bilanțul), în fiecare moment considerat oportun de educatoare, pentru fiecare copil în parte, reflectă nivelul acestuia la un anumit moment și sprijină urmărirea progresului copilului, raportat la aplicarea curriculumului, precum și urmărirea progresului copilului în diferitele momente ale dezvoltării acestuia, pentru a putea adapta metodele de intervenție/a maximiza impactul programului educațional, pe parcursul derulării acestuia.

**Fișă pentru aprecierea progresului individual
al copilului, înainte de intrarea în învățământul primar**

Nume și prenume _____

Data nașterii _____

Educatoare _____

Data de la care frecventează grădinița _____

Data la care a finalizat grupa mare _____

Perioada pentru apreciere inițială _____

Perioada pentru apreciere finală _____

Nr. Crt.	Domeniul de dezvoltare	Indicatori comportamentali	Nivelul îndeplinirii indicatorului ¹⁰								
			Punctaj 1 (apreciere inițială)			Punctaj 2 (apreciere pe parcurs)			Punctaj 3 (apreciere finală)		
			Ns	D	A	Ns	D	A	Ns	D	A
1.	Dezvoltare socio- emoțională	Urmează indicațiile adulților în ceea ce privește comportamentul adecvat în anumite situații									

¹⁰ A – comportament atins, D – comportament în dezvoltare, NS – comportament care necesită sprijin

			Nivelul îndeplinirii indicatorului ¹⁰								
		Interacționează, din proprie inițiativă, cu copiii apropiați ca vârstă, în diferite contexte									
		Își adaptează comportamentul în funcție de regulile diferitelor situații (de ex.: vorbește în șoaptă când intră la bibliotecă, când merge la muzeu etc.)									
		Își spune corect numele, prenumele, vârsta, luna, ziua, orașul și țara în care s-a născut									
		Împărtășește celorlalți (copii, adulți din anurajul propriu) trăirile/emoțiile sale și reacționează adaptativ la contexte sociale variate									
		Alt comportament particular copilului									
2.	Dezvoltarea limbajului, a comunicării și a premiselor citirii și scrierii	Povestește un eveniment sau o poveste cunoscută, respectând succesiunea evenimentelor									
		Utilizează în vorbire acordul de gen, număr, persoană, timp									
		Utilizează în vorbire propoziții dezvoltate și fraze									
		Stă și ascultă, în momente de lectură, fără să deranjeze, rămâne până la finalul ei									
		Recunoaște litere mari/mici de tipar și le pune în corespondență cu sunetul asociat									

			Nivelul îndeplinirii indicatorului ¹⁰								
		Înțelege conceptul de scriere pentru comunicarea unei informații, a unui mesaj (etichetează lucrările, scrie scurte mesaje de felicitare etc.)									
		Alt comportament particular copilului:									
3.	Dezvoltare fizică, a sănătății și igienei personale	Poziționează corpul și membrele în mod corespunzător pentru a imita ceva sau pe cineva sau pentru a executa o mișcare (a prinde o minge, a arunca ceva etc.)									
		Își pune singur pantofii și își leagă șireturile/se îmbracă și se dezbracă singur									
		Demonstrează conștientizarea simțurilor în acțiuni (recunoaște obiecte ascunse prin pipăit, fără să le vadă, execută mișcări la auzirea unor comenzi, recunoaște mirosuri etc.)									
		Demonstrează independență în igiena personală (se spală și se șterge singur pe mâini, își acoperă gura cu mâna când strănută, când tușește, folosește independent toaleta, folosește batista etc.)									

			Nivelul îndeplinirii indicatorului ¹⁰								
		Demonstrează cunoașterea regulilor dec siguranță în jocul simbolic									
		Alt comportament particular copilului:									
4.	Dezvoltare cognitivă și cunoașterea lumii	Grupează obiecte care întrunesc două criterii concomitent									
		Lucrează în grup pentru soluționarea unei probleme, utilizând strategiile dezvoltate de grup									
		Numără cu ușurință până la 10/20									
		Creează, copiază și construiește forme (cerc, pătrat, triunghi etc.)									
		Describe și compară nevoile de bază ale ființelor vii									
		Describe timpul probabil și ilustrează o anumită stare a vremii (utilizează semne convenționale pentru ape, ploaie, munți, ninsoare, anotimpuri, zile ale săptămânii etc.)									
		Alt comportament particular copilului:									
5.	Capacități și atitudini în învățare	Formulează întrebări referitoare la schimbările din jur									
		Exprimă dorința de a învăța să realizeze anumite acțiuni de autoservire, să confecționeze obiecte, jucării sau să găsească informații despre subiecte de care este interesat									
		Face planul unei activități (din 3-4 pași) și îl pune în practică									

			Nivelul îndeplinirii indicatorului ¹⁰								
		Se concentrează la o activitate 20 de minute, fără supervizare									
		Găsește forme și mijloace noi de exprimare a gândurilor și emoțiilor (prin muzică, desen, dans, joc simbolic)									
		Utilizează sau combină materiale și strategii în modalități noi pentru a explora sau rezolva probleme									
		Alt comportament particular copilului:									

Concluzii / Comentarii:

.....

.....

.....

.....

Aprecieri inițială

Întocmit

Educatoare,

Avizat

Director,

Am luat cunoștință

Părinte,

Aprecieri finală

Întocmit

Educatoare,

Avizat

Director,

Am luat cunoștință

Părinte,

Notă:

În realizarea prezentei grile a fost utilizat instrumentul *Reperete fundamentale în învățarea și dezvoltarea timpurie a copilului de la naștere la 7 ani* (RFÎDTC - aprobat prin OM nr. 3851/2010). Pentru cadrele didactice, formularea RFÎDTC reprezintă un punct de referință în organizarea și proiectarea activităților din unitățile de educație timpurie. Ele au o funcție diagnostică numai la **nivel de grup de copii, nu la nivel individual**, și au ca scop evaluarea nivelului la care se situează toți copiii dintr-o grupă, creșă/grădiniță, din întregul sistem pe fiecare din domeniile precizate de document.

Așadar, în prezenta grilă, fiecare indicator se cotează cu A (comportament atins), D (comportament în dezvoltare) sau Ns (comportament care necesită sprijin) și nu reprezintă o ierarhizare și/sau o diagnosticare individuală, ci o informație valoroasă privind orientarea practicilor educatorilor/părinților în raport cu dezvoltarea optimă a copiilor în această perioadă.

Aprecierea finală (bilanțul), în fiecare moment considerat oportun de educatoare, pentru fiecare copil în parte, reflectă nivelul acestuia la un anumit moment și sprijină urmărirea progresului copilului, raportat la aplicarea curriculumului, precum și urmărirea progresului copilului în diferitele momente ale dezvoltării acestuia, pentru a putea adapta metodele de intervenție/a maximiza impactul programului educațional, pe parcursul derulării acestuia.